

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

22–23 жовтня 2020 року

II частина

TIME OF ART EDUCATION
COLLECTION OF ARTICLES VIII OF THE ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE
ART EDUCATION: SEARCH AND DISCOVERY

Харків 2020

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Фомін В.В. доктор педагогічних наук, доцент (гол. ред.)

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Мартинюк Т.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Бурма А.В. канд.пед. наук, доцент

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Протокол № 7 від 19.11.2020р.

У II частині збірника статей представлені матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»:.. Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»: зб. статей VIII Всеукраїнської наук. - практ. конф., (22-23 жовтня, 2020) / заг. ред.В.В. Фомін– Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020, Ч-П. 169 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал

Мова видання: українська, англійська

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020

І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 78.03

Аліна Карпенко

*Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди,
факультет мистецтв,
6 МВ група*

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛІРИЗМ»: КОЛО ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокальної культури і сценічної майстерності вчителя М.О. Ткаченко

***Анотація:** Статтю присвячено питанню визначення сутності поняття «ліризм». Висвітлено семантичні зв'язки із термінами «лірика», «ліричний», «ліричний герой», «пісенна лірика». Наведено видову розгалуженість пісенної лірики.*

***Ключові слова:** ліризм, лірика, ліричний герой, пісенна лірика*

***Annotation:** The article is devoted to the question of defining the essence of the concept of «lyricism». The semantic connections with the terms «lyrics», «lyrical hero», «song lyrics» are revealed. The species branching of song lyrics is given.*

***Key words:** lyricism, lyrics, lyrical hero, song lyrics*

Постановка проблеми та її актуальність. У період сучасних змін в освітній сфері виникає гостра потреба в зміцненні духовних орієнтирів молодого покоління, що вимагає переосмислення й удосконалення системи мистецької освіти, упровадження інноваційних моделей навчання й виховання задля сприяння гармонійному розвитку особистості. Важлива роль має бути відведена українській музичній культурі, зокрема вокальній, адже її глибоке розуміння в поєднанні розумового, емоційного, естетичного є способом формування в майбутнього покоління загальної культури, моральних орієнтацій і цінностей.

I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Музично-пісенна спадщина українського народу високохудожня за змістом, глибокоемоційна й різнобічна за засобами виразності, здатна викликати співпереживання, радість, смуток, гнів і непримиренність. Висока художність і доступність надають українській вокальній музиці великого педагогічного значення. Найкращі зразки допомагають виховувати в особистості високі моральні, художньо-естетичні та світоглядні якості.

У системі видів мистецтва пісенна лірика є найбільш відкритим для масового доступу реципієнтів типом художньо-творчої діяльності, а отже, потужним чинником суспільної свідомості.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Українська пісенна лірика – одне з найцінніших надбань нашого народу. Її зразки несуть у хвилюючих образах з глибини віків свідчення про духовні багатства людей минулих поколінь, про їх світогляд і морально-етичні ідеали. Ці пісні промовляють і про глибокий інтерес до емоційного світу окремої особистості. Саме в народній ліриці простежується динаміка її еволюції залежно від обставин історії і соціально-побутових умов. Щирість духовного вислову, настроєвий лад, органічна краса поєднання слова й мелодії принесли українській ліричній пісні світову славу

Зазначена в статті проблема розглядалася в наукових дослідженнях, присвячених змістово-формальним особливостям пісенної лірики (М. Бахтін, А. Вежбицька, О. Веселовський, В. Гавриков, П. Єфімова, Н. Копистянська, В. Короті-Ковальська, О. Кострюкова Б. Томашевський та інші; поетиці народно-пісенної лірики (В. Бойко, О. Дей, Л. Копаниця, Г. Нудьга, А. Іваницький, А. Матвійчук, Н. Шумада та інші); музично-теоретичним проблемам вивчення жанрів співаної поезії (Л. Геніна, Й. Кванц, Ю. Келдиш, Ф. Колесса, О. Левашова, Т. Ліванова, С. Людкевич, Й. Маттезон, Е. Советкіна та інші) тощо.

Метою статті є визначення сутності поняття «ліризм» та аналіз кола, суміжних із ним, термінів.

Поняття «лірика» етимологічно пов'язаного з уявленням про спів під ліру (з грецької – твір, виконаний під акомпанемент ліри) й визначається, як рід

художньої літератури, в якому у формі естетизованих переживань осмислюється сутність людського буття [1].

Як засвідчує довідникова література, ліричні твори не мають чітко окресленого сюжету, для них характерні віршова форма, велика кількість художніх засобів, високий рівень емоційності. У переносному значенні лірика може означати *ліричний* настрій або стиль (емоційно-забарвлений, хвилюючий, чутливий, схильний до вираження роздумів, почуттів, переживань). У ліриці першорядне значення надається виражальним засобам, які формують інтимну атмосферу з витонченим емоційним станом, тобто *ліризм* [2].

Наукові розвідки засвідчують, що в основі лірики лежать думки і переживання *ліричного героя*, образу, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у творі почуттів, переживань, роздумів. Ліричний герой не обов'язково тотожний з автором, саме через нього автор або передає власні почуття, або ж просто відображає переживання певної якості. Зауважимо, що термін «ліричний герой», що не є тотожним з автором тексту, виникло в працях Ю. Тинянова й отримало розвиток у таких дослідників, як Л. Гінзбург, Г.Гуківський, Д. Максимов та інших.

Найбільш музикально вираженим визначенням поняття «ліризм» постає коротка формула, яка приведена у словнику В. Даля: «Лірична поезія протиставляється епічній та включає в себе: оди, гімни, пісні, де панує «не дія, але почуття. Ліризм або ліричний дух, напрямок; піднесений, натхненний піснеспів...» [3, с. 254].

В роботі О. Камінської-Маркової знаходимо відповідне музикознавче уточнення значення терміну «ліризм», як «музичного втілення, що є невідривною від вираження натхненного співу, понадпобутовий зміст якого виражається в об'ємності діапазону, охоплюючому напруженні регістри високого фальцетного співу та принципового «басіння» [4, с. 50].

Семантично, із зазначеним у статті поняттям, пов'язано термін «лірика». На думку деяких вчених (О. Веселовський, В. Зак, І. Гальперін, Л. Кулаковський, О. Нагибіна, О. Сердюк та інші) лірика бере початок із синкретичного мистецтва,

I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

коли вербальна інформація, музичний ритм і танцювальні рухи становили нерозривну єдність. Так, зародження ліричної пісенності, на думку багатьох учених, простежується у надрах давніх календарних пісень. Через оновлення їхнього змісту (в поетичних паралелях, метафорах, мелодичних розспівах та імпровізаціях) відбувалося становлення нового твору, який оспівує духовний світ особистості. Саме людина є головним героєм ліричної пісні [5].

Зрештою, в етимології поняття «пісенна лірика» відбито його музичність, адже термін «лірика» походить із грецької мови (lira) та означає назву музичного інструмента, під акомпанемент якого виконували віршові твори. У пісні поезія повертається до свого першопочатку та в поєднанні з різними музичними жанрами закладає підвалини для розвитку нових синтетичних форм (В. Гавриков, К. Ручйовська).

На думку О. Малахової, пісенна лірика тісно пов'язана з естетичним ставленням людини до дійсності, що є наслідком духовних і матеріальних потреб суб'єкта та домінує при виборі ним способу життя, стилю поведінки тощо [6].

Дослідники також визначають видову розгалуженість пісенної лірики:

1) за функціональною належністю: рання лірика у складі сезонних пісень календарного циклу, лірика сільського побуту;

2) за середовищем побутування: лірика сільського та міського середовища, група станових пісень;

3) за суб'єктом виконання: лірика чоловічої і жіночої традиції, лірика молодіжного репертуару;

4) за способом виконання: лірика сольного і гуртового виконавства (солоспіви і «бесідні» пісні), камерна лірика малих родинних/сусідських ансамблів;

5) за стилістикою: безрозспівна лірика, протяжна пісня, народний романс, танцювальні і жартівливі пісні, фольклорний кіч;

6) за тематикою: пісні про кохання, родинно-побутові, про жіночу долю та пісні, включені в тематичний каталог ліричної пісні та балади [7].

Висновок. Отже, поняття «ліризм» у науковому обігу пов'язано із термінами «лірика», «ліричний герой», «пісенна лірика», що виявляє емоційне ставлення та піднесено-захоплене почуття автора або його героя до об'єкта зображення. Зародження ліричної пісенності, на думку багатьох учених, простежується у прадавній культурі та пов'язано із народною традицією (календарні пісні).

Проблема вивчення ліричних творів у взаємозв'язку з музичним мистецтвом та пісенною творчістю зокрема потребує подальших розвідок та вдосконалення, пошуку нових шляхів проникнення словесного й музичного текстів задля створення цілісного художнього образу твору.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : Близько 250 000 слів / укл. та гол. ред. Вячеслав Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Лірика / *Українська мала енциклопедія* : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1960. Т. 4, кн. VII : С. 848.
3. Толковый словарь живаго Великорускаго языка В. И. Даля. *Издание общества любителей Російской словесности, учрежденнаго при Императорском Московском Университетѣ*. Часть первак : Москва. В типографіи А. Семена. 1863. с. 254
4. Каминская-Маркова Е.Н. *Методология музыкознания и проблемы музыкальной культурологии. К 50-летию педагогической деятельности*. Одесса, Астропринт, 2015. 532 с.
5. Сердюк О.В. та ін. *Українська музична культура: від джерел до сьогодення* : навч. монографія / О.В. Сердюк, О.В. Уманець, Т.О. Слюсаренко. Харків, 2002. 400 с.
6. Малахова Е. Мотив песенной лирики как объект композиторской интерпретации (на материале творчества Вячеслава Полянского) [Електронний ресурс] / *Електронний журнал «Синопсис»*. 2013. № 2. <http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/55>
7. Мурзина О.І. Сольна лірика лівобережної Наддніпрянщини: питання методики аналізу. *Проблеми етномузикології*. Вип.2. К., 2004. С.210-239.

ЗМІСТ

**I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ
ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

Аліна Карпенко

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛПРИЗМ»: КОЛО ОСНОВНИХ
ТЕРМІНІВ 3

Лариса Давидович

ХАРАКТЕРИСТИКА НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА..... 8

Марина Ткаченко

Аліна Карпенко

ЛПРИЗМ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСЕННОЇ ТРАДИЦІЇ ЯК МЕНТАЛЬНА
ОЗНАКА..... 14

Альона Лекарева

ВЕРСТКА КНИГИ У ПОЛІГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ..... 19

Діана Дегтяр

ГЛОБАЛІЗМ ТА ПОСТІНДУСТРІАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО, ЇХ РОЛЬ У
СФЕРІ РОЗВИТКУ ДИЗАЙН ІНДУСТРІЇ 24

Владислава Гаврутенко

ШРИФТ ЯК ОБ'ЄКТ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ 30

**II СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ І
ЗА КОРДОНОМ**

Валентина Кузьмічова

Богдан Нехайчук

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ В ЦЕНТРИ
УДОСКОНАЛЕННЯ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ОПЕРНИХ СПІВАКІВ
ПРИ МІЛАНСЬКОМУ ОПЕРНОМУ ТЕАТРИ «LASCALA» 35

Анастасія Сенютіч

МОДА 50-ТИХ РОКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МОДУ СУЧАСНОСТІ..... 41